

Förvar och kvarstad

Rättslig vägledning 2024:8
Utvecklingscentrum
Ekobrottsmyndigheten
Oktober 2024



Ekobrottsmyndigheten
Swedish Economic Crime Authority



ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
1 Allmänt om förvar och kvarstad	5
1.1 Förutsättningar för förvar och kvarstad.....	6
1.2 Exempel på förvar och kvarstad gällande andel av bostadsrätt.....	6
2 Förvar	8
2.1 Vem fattar beslut om förvar?	8
2.2 Mot vem kan ett beslut om förvar riktas?	8
2.3 Vad kan bli föremål för ett beslut om förvar?	8
2.4 Vilka krav kan ställas på ett beslut om förvar?	10
2.5 Underrättelser om beslut om förvar.....	10
2.6 Dokumentation av verkställighet av beslut om förvar	11
2.7 Vem ansvarar för egendom som har tagits i förvar?.....	11
3 Kvarstad	12
3.1 Vem fattar beslut om kvarstad?.....	12
3.2 Mot vem kan kvarstad riktas?	12
3.3 Kvarstadsförhandling.....	13
4 Intermistisk kvarstad	14
5 Åklagarens handläggning av ärenden om kvarstad.....	15
5.1 Planering.....	15
5.2 Framställan om kvarstad.....	15
6 Verkställighet av kvarstad	17
6.1 Begäran om verkställighet av kvarstad	17
6.2 Åtgärder för att underlätta verkställighet.....	17
6.3 Ett beslut om kvarstad får genast verkställas	18
6.4 Egendom som kan beläggas med kvarstad.....	18
6.5 Verkställighet av kvarstadsbeslut när förvar finns.....	19
6.6 Värdesäkring av egendom	20
6.7 Beneficium för fysisk person.....	20
6.8 Efter domstolens slutliga prövning.....	20
6.9 Utmätning	21
6.10 Förrättningskostnader.....	21

Bilaga 1 – Checklista förvar och kvarstad	22
Säkran­de inför bl.a. värdeförverkande vid utbyte av brott, utvidgat förverkande och företagsbot	22
Allmänna förutsättningar – inledande prövning	22
Vad kan tas i förvar	23
Innan egendom tas i förvar måste följande frågor besvaras	23
Beslut om förvar	24
Utredningsåtgärder mellan förvar och kvarstad	26
Framställan om kvarstad.....	27
Kvarstadsförhandling.....	27
Åtgärder efter domstolens beslut om kvarstad	28
Förändrade förutsättningar för kvarstad	28
Kvarstad vid åtal och huvudförhandling	28
Bilaga 2 – Checklista förvar och kvarstad	30
Säkran­de av skadestånd	30
Allmänna förutsättningar – inledande prövning	30
Vad kan tas i förvar?	31
Innan egendom tas i förvar måste följande frågor besvaras	31
Beslut om förvar	32
Framställan om kvarstad.....	35
Kvarstadsförhandling.....	35
Åtgärder efter domstolens beslut om kvarstad	35
Förändrade förutsättningar för kvarstad	36
Kvarstad vid åtal och huvudförhandling	36

I denna rättsliga vägledning finns de avsnitt om förvar och kvarstad som tidigare fanns i den rättsliga vägledningen 2021:9 Brottsutbyte, förvar och kvarstad.

Avsnitten har oförändrade överförts från den tidigare rättsliga vägledningen och ingen revidering eller uppdatering har gjorts. Det innebär bl.a. att det i vägledningen förekommer begrepp som "brottsutbyte" trots att begreppet i nya förverkandelagstiftningen har ersatts med "brottsvinster".

Som bilagor finns, precis som tidigare, "checklistor", dels för säkrandet av betalningsförpliktelser mot staten som t.ex. värdeförverkande vid förverkande (bilaga 1), dels för säkrandet av skadestånd (bilaga 2).

Sammanfattning

Åklagaren har ett ansvar för att brottsvinster angrips och tillgångar säkras. Genom den nya förverkandelagstiftningen har åklagarna getts större och förenklade möjligheter att angripa brottsvinster genom bl.a. möjligheten att säkra och förverka i princip vilken egendom som helst till fullgörande av en betalningsförpliktelse avseende brottsvinster och oförklarade tillgångar. Brottsutredande myndigheter har även getts större möjligheter att säkra egendom genom penningbeslag. För mer information om detta hänvisas till RÄV 2024:7 Brottsvinster och oförklarade tillgångar.

Det kommer, trots nya förenklade möjligheter att säkra egendom, fortfarande att finnas många situationer där förvar och kvarstad behövs för att säkra brottsvinster, bl.a. för säkrande av egendom som inte kan tas i beslag eller penningbeslag. Förvar och kvarstad kommer även fortsättningsvis behövas för att säkra den misstänktes betalning av ett skadestånd när skadeståndet inte svarar mot en brottsvinst.

Notera att kvarstad inte kan användas för att säkra ett yrkande om självständigt förverkande förrän nya bestämmelser i bötesverkställighetslagen (1979:189) träder i kraft den 1 januari 2025.¹

Innehållet i denna rättsliga vägledning har oförändrat överförts från den tidigare rättsliga vägledningen om brottsutbyte, förvar och kvarstad som tagits fram i samarbete mellan Utvecklingscentrum och Ekobrottsmyndigheten. Det har inte gjorts några revideringar eller uppdateringar i texten eller referenser, men eftersom rättsläget om förvar och kvarstad är oförändrat bedöms innehållet motsvara gällande rätt. Vägledningen innehåller däremot vissa begrepp som exempelvis "brottsutbyte" som i den nya förverkandelagstiftningen har ersatts med begreppet "brottsvinster". En ny uppdaterad vägledning kommer att tas fram under 2025.

I efterföljande bilagor finns *checklistor* för säkrandet dels av betalningsförpliktelser mot staten, dels av skadestånd.

¹ Prop. 2024/25:131.

1 Allmänt om förvar och kvarstad

För att säkra ett framtida värdeförverkande och andra betalningsförpliktelser finns två tvångsmedel som kan användas under förundersökningen, kvarstad och förvar. Förvar är en interimistisk åtgärd i avvaktan på en domstols beslut angående kvarstad. Bestämmelser om förvar och kvarstad i brottmål finns i 26 kap. RB.

Enligt 28 kap. 1 och 11 §§ RB får husrannsakan och kroppsvisitation genomföras för att söka efter egendom som kan tas i förvar. Av åklagarens beslut bör framgå att detta är syftet eller ett av syftena med beslutet.

Ändamålet med förvar och kvarstad är att säkra att en misstänkt i brottmål inte undandrar sig sin betalningsskyldighet för bl.a. förverkande, företagsbot och skadestånd.²

Handläggningen av förvar och kvarstad, när egendom påträffas i utredningar där det finns en skäligen misstänkt person, kan beskrivas enligt följande.



Det ska särskilt påpekas att kvarstad kan tillämpas även när egendom inte har säkrats genom ett förvarstagande. Är det ett stort belopp som förväntas kunna förverkas eller dömas ut i skadestånd kan det finnas skäl att överväga kvarstad även om den misstänkte inte har känd egendom. Beslutar domstolen

² Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.2.

om kvarstad kommer Kronofogden att leta efter tillgångar (dolda eller öppna) att säkra. I dessa situationer bör alltid interimistisk kvarstad övervägas (se nedan avsnitt 4.4).

1.1 Förutsättningar för förvar och kvarstad

För att egendom ska få tas i förvar krävs att det finns förutsättningar att fatta ett beslut om kvarstad som kan komma att avse egendomen i fråga.³

För att kvarstad (och förvar) ska få beslutas krävs att någon är skäligen misstänkt för brott, att den misstänkte kan antas komma att ådömas betalningsskyldighet för t.ex. värdet av förverkad egendom, företagsbot eller skadestånd på grund av brottet och att det skäligen kan befaras att den misstänkte kommer att

- avvika,
- undanskaffa egendom eller
- på annat sätt undandra sig betalningsskyldigheten.

Kvarstad (och förvar) får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse (proportionalitetsprincipen).

Om dessa förutsättningar är uppfyllda får kvarstad (förvar) beslutas på så mycket av den misstänktes egendom att fordringen kan antas bli täckt vid utmätning.

För att visa att det finns risk för att den misstänkte undandrar sig betalning kan uppgifter från Kronofogden om redan restförda skulder som inte betalas samt uppgifter om betalningsanmärkningar med fördel användas.

1.2 Exempel på förvar och kvarstad gällande andel av bostadsrätt

I ett ärende rörande grovt narkotikabrott kartlade polisens tillgångsutredare den huvudmisstänktes egendom inför ett tillslag. Den misstänkte var ägare till 50 % av en värdefull bostadsrätt i Stockholm. Övervärde fanns. Eftersom det var en liten bostadsrättsförening sköttes förvaltning och administration av föreningens styrelse.

I samband med polisens tillslag beslutade åklagaren om förvar avseende den misstänktes halva av bostadsrätten. Beslutet skickades till föreningens ordfö-

³ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.3.

rande, vilken förde in beslutet i föreningens lägenhetsregister där pantsättningar antecknas, vilket förhindrar försäljning och ytterligare pantsättning.

Åklagaren framställde kvarstadsyrkande avseende ett preliminärt framräknat utbyte av brott om 1 miljon kronor. Tingsrätten biföll kvarstadsyrkandet. Åklagaren begärde verkställighet av kvarstaden hos Kronofogden. Bostadsrättsandelen samt annan säkrad egendom i form av bankmedel och en bil anvisades till Kronofogden specialverkställighetsteam i samband med begäran om verkställighet.

I samband med åtal yrkade åklagaren ett större belopp förverkat som en kombination av utbyte av brott och utvidgat förverkande.

2 Förvar

Ändamålet med förvar är att tillfälligt säkra egendom som senare kan bli föremål för kvarstad.⁴ Förvar kan således ses som en interimistisk åtgärd i avvaktan på ett beslut om kvarstad.

Proportionalitetsprincipen gäller även i fråga om förvar. Enligt 26 kap. 3 § tredje stycket RB får förvar endast beslutas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som beslutet avser eller något annat motstående intresse.

2.1 Vem fattar beslut om förvar?

Tvångsmedelsbeslutet om förvar meddelas enligt 26 kap. 3 § första stycket RB av åklagare och ska beslutas i Cåbras tvångsmedelsrutin. I brådskande fall får en polisman ta lös egendom i förvar. Om en polisman tar egendom i förvar ska det skyndsamt anmälas till åklagaren, som omedelbart ska pröva om egendomen ska förbli i förvar.

2.2 Mot vem kan ett beslut om förvar riktas?

Beslut om förvar får riktas mot någon som är skäligen misstänkt för brott. På motsvarande sätt som beträffande kvarstad kan förvar även riktas mot juridisk person eller annan mot vilken talan om förverkande kan riktas.⁵

2.3 Vad kan bli föremål för ett beslut om förvar?

All form av egendom, inte endast lös egendom, som tillhör någon som är skäligen misstänkt för brott och som kan bli föremål för kvarstad kan tas i förvar. Det är egendom som vid en exekutionsrättslig bedömning kan *anses tillhöra* den som är skäligen misstänkt vilket innebär att det är reglerna i 4 kap. 17–19 UB §§ som tillämpas om det är fråga om lös egendom. Eftersom förvaret är en säkerhetsåtgärd innan kvarstad behöver åklagaren sällan göra någon djupare analys av ägarförhållandena avseende egendom som den misstänkte har i sin besittning (jfr 4 kap. 18 § UB). Eventuella anspråk från tredje man och påståenden från misstänkt att egendomen ägs av annan blir primärt en fråga för Kronofogden. Detta skiljer sig från egendom som ska förverkas enligt reglerna om utvidgat förverkande då åklagare ska bevisa att egendomen ägs av den misstänkte. Som anförts ovan under avsnitt 2.3.3 har Högsta

⁴ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.2.

⁵ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.6.

domstolen i mål B 1487–20, "Swishöverföringarna" konstaterat att det finns ett visst utrymme för utvidgat förverkande av egendom som inte längre är tillgänglig, bland annat om det kan styrkas att det hos gärningsmannen "kort före" ingripandet fanns sådan egendom. Ett förverkande av egendom som inte längre är tillgänglig innebär rent praktiskt att värdet av egendomen förverkas, och att den tilltalade får en skuld till staten. Detta innebär att förvar av annan egendom om möjligt bör göras för att säkra betalningen av ett sådant förverkande.

Tänk på att egendom med ringa värde inte lämpligen tas i förvar. Vidare bör beaktas att Kronofogden vid verkställighet måste beakta gäldenärens beneficium.

Följande exempel kan nämnas på egendom som kan tas i förvar:

- Kontanter i svensk eller utländsk valuta
- Banktillgodohavanden, medel på Plusgirokonto och andra likvida tillgångar
- Fondandelar och aktier
- Övrig lös egendom
 - Bostadsrätt
 - Värdehandlingar i form av skuldebrev, obligationer och postväxlar
 - Föremål i guld eller andra ädla metaller, ädelstenar m.m.
 - Bilar, båtar
 - Konstverk
- Fast egendom och tomträtt

Det kan vara svårt att värdera vissa typer av egendom. Det är det exekutiva värdet, dvs. det värde som egendomen kan antas ha efter avdrag för de kostnader som uppstår vid verkställighet, som ska uppskattas. Viss typ av egendom har så lågt andrahandsvärde eller kostar så mycket att vårda att de inte lämpar sig för ett förvar, t.ex. äldre elektronik och djur. Vid tveksamhet om verkställighet kan ske i den egendom som ska tas i förvar bör Kronofogden alltid kontaktas.

Eventuella tvister om äganderätt till den egendom som tagits i förvar kan tas upp genom att Kronofogdens beslut om att verkställa tingsrättens kvarstadsbeslut överklagas (18 kap. 2 och 7 §§ UB). Tredje man kan även väcka talan om bättre rätt till egendomen.

I NJA 2020 s. 384 har Högsta domstolen slagit fast att Kronofogden kan belägga en bostadsrätt med kvarstad för en dold ägares skulder. Bakgrunden var att kvarstadsgäldenärens hustru hade förvärvat en bostadsrätt och blivit inskriven som ägare i bostadsrättsföreningens medlems- och lägenhetsförteckning. I målet ansågs det visat att hustrun, såsom bulvan, köpt lägenheten för

kvarstadsgäldenärens räkning. Det förhållande att kvarstadsgäldenären endast var dold ägare påverkade inte möjligheten att belägga bostadsrätten med kvarstad för dennes skuld. Avgörandet innebär att åklagare i motsvarande situation kan besluta om förvar av bostadsrätten.

2.4 Vilka krav kan ställas på ett beslut om förvar?

Det finns inte några formella krav på åklagarens beslut om förvar. Grundläggande krav som kan ställas på ett sådant beslut är att det ska framgå:

- vem som har fattat beslutet,
- när beslutet fattas,
- vilket brott som beslutet grundas på,
- mot vem åtgärden riktas samt
- vilken egendom som tas i förvar.⁶

Enligt JO bör det av ett beslut om förvar också framgå för vilken fordran egendomen har tagits i förvar.⁷

2.5 Underrättelser om beslut om förvar

När åklagare beslutar om förvar eller att egendom ska vara kvar i förvar och beslutet avser en fordran eller annan rättighet ska, enligt 26 kap. 3 a § första stycket RB, gäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till annan än Kronofogden. Åklagaren ska enligt 32 § förundersökningskungörelsen (1947:948) genast underrätta Kronofogden om detta.

Om åklagare har tagit fast egendom eller tomträtt i förvar, beslutat att tomträtt ska förbli i förvar eller upphävt ett beslut av fast egendom eller tomträtt, ska åklagaren genast underrätta inskrivningsmyndigheten om beslutet. I underrättelsen ska anges den fordran för vilken förvar har beslutats.

Gäller förvaret bostadsrättsandel ska bostadsrättsföreningen underrättas.

I Cåbra finns möjlighet att fatta beslut om förvar med förbudsmeddelande.

⁶ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.8

⁷ JO 1997/98 s. 72 f.

2.6 Dokumentation av verkställighet av beslut om förvar

Protokoll ska föras över förvar, på motsvarande sätt som gäller för beslag. Det är den som efter eget beslut genomför åtgärden eller som verkställer ett förvarsbeslut på uppdrag av åklagare, dvs. vanligtvis polisen, som ansvarar för dokumentationen.⁸ Av 26 kap. 3 b § RB framgår att det i protokollet noga ska anges vad som tagits i förvar. Det ska från protokollet gå att identifiera egendomen, genom noggrann anteckning eller på annat sätt, exempelvis fotografering. Vidare ska det av protokollet framgå vilka som varit närvarande vid verkställigheten, var och när den ägt rum och för vilket ändamål som förvarstagandet skett. I de flesta fall beslutar åklagare om förvar av egendom som redan är i beslag. Även i dessa fall ska ett förvarsprotokoll upprättas.

Om den vars egendom tagits i förvar inte var närvarande vid åtgärden, ska han eller hon, utan dröjsmål underrättas om åtgärden och vad som hänt med egendomen. Vidare ska personen på begäran få ett bevis på förvarstagandet. Beviset ska också innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

En kopia av förvarsprotokollet ska lämnas till Kronofogden senast i samband med att verkställighet av kvarstad begärs. I samband med detta lämnas uppgift om var egendomen förvaras och hur Kronofogden kan få tillgång till egendomen. När Kronofogden verkställt kvarstadsbeslutet upphör polisens respektive Ekobrottsmyndighetens ansvar för egendomen i fråga. Om egendomen därefter lämnas tillbaka, t.ex. för att beslutet om kvarstad hävs, svarar Kronofogden för detta.

2.7 Vem ansvarar för egendom som har tagits i förvar?

Polisen eller Ekobrottsmyndigheten, beroende på vem som har fattat beslutet, ansvarar för den egendom som tagits i förvar i avvaktan på domstolens beslut och fram till dess att kvarstaden verkställs.⁹ Den egendom som tagits i förvar ska vårdas väl och hållas under noggrann tillsyn. Består egendomen av kontanter i svenska kronor ska beloppet sättas in på räntebärande konto i bank.

Det är inte alltid nödvändigt att fysiskt ta hand om det som tagits i förvar. På motsvarande sätt som gäller för beslag kan enligt 26 kap. 3 a § RB föremål som tagits i förvar lämnas kvar i innehavarens besittning, om det kan ske utan fara för att föremålet går förlorat och det annars är lämpligt.

⁸ Prop. 2007/08:68 s. 107.

⁹ PMFS 2017:4 (FAP 102-2).

3 Kvarstad

Har egendom tagits i förvar ska frågan om kvarstad underställas rättens prövning senast fem dagar efter beslutet (26 kap. 4 § RB). Lag (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid tillämpas på fristen. Det innebär att skulle tiden för att begära kvarstad infinna sig på en lördag, söndag eller annan helgdag förlängs tiden till nästa vardag. Skulle femdagarsfristen infinna sig på en lördag kan alltså framställan om kvarstad göras på måndagen. Mall för framställan av kvarstad finns i Cåbra under framställningar. Om åklagaren ska kunna begära kvarstad för en målsägandes räkning måste målsäganden ha anmält sitt anspråk till åklagaren. Om något anspråk inte anmäls p.g.a. av att målsäganden inte vill eller kanske inte påträffas måste beslutet om förvar upphävas.

3.1 Vem fattar beslut om kvarstad?

Beslut om kvarstad fattas av domstol efter yrkande av åklagare eller målsägande. En framställan om kvarstad för att säkra målsägandens skadeståndsanspråk förutsätter att målsäganden har anmält sitt anspråk till åklagaren. Rätten får självmant ta upp frågan om kvarstad när åtal är väckt.

3.2 Mot vem kan kvarstad riktas?

I 26 kap. 1 § RB sägs att kvarstad endast kan riktas mot den som är skäligen misstänkt för brott men det är trots detta möjligt att i vissa fall rikta kvarstaden mot juridiska personer.

Det finns inget i kvarstadsbestämmelsens ordalydelse som ger vid handen att tvångsmedlet skulle kunna användas mot någon annan än den som är skäligen misstänkt för brott. I rättsfallet NJA 1983 s. 570 fastslås dock att reglerna om kvarstad i brottmål i vissa fall kan tillämpas när en talan om förverkande riktar sig mot eller ska rikta sig mot någon annan än den misstänkte. Enligt 2 § lagen (1986:1009) om förverkande i vissa fall m.m. gäller RB:s regler om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare påföljd än böter, när en talan om förverkande förs mot någon annan än den som är tilltalad för brott. I det nämnda rättsfallet, som avsåg kvarstad som framställdes mot en juridisk person, uttalar Högsta domstolen att denna hänvisning till reglerna om åtal får anses innefatta även hänvisning till bestämmelserna om kvarstad i brottmål och att vad som sägs i 26 kap. 1 § RB om den som är skäligen misstänkt och dennes egendom i ett sådant fall i stället får anses avse den mot vilken det

skäligen kan finnas anspråk på förverkande och dennes egendom.¹⁰ Det sagda innebär att ett yrkande om förverkande mot en juridisk person kan säkras genom kvarstad. Även en talan om företagsbot mot en juridisk person kan med samma resonemang säkras genom kvarstad.¹¹ Däremot kan resonemanget inte tillämpas vid skadeståndstalan mot juridisk person. I en sådan situation kan kvarstad alltså inte användas av åklagaren för att säkra en skadeståndstalan.¹² Frågan om tillämpligt forum kan uppkomma vid kvarstadsyrkande mot juridisk person eftersom den juridiska personen kan ha säte på en annan ort än den där brottet har förövats. Åklagaren bör dock kunna hävda att talan ska kumuleras med brottmålet och handläggas av rätten i den ort där brottet har begåtts.¹³

3.3 Kvarstadsförhandling

Rätten ska hålla kvarstadsförhandling så snart som möjligt efter det att fråga om kvarstad väcks, t.ex. genom att åklagarens framställan med yrkande om kvarstad inkommer till rätten. Det finns ingen absolut frist för när en förhandling ska hållas, utom i de fall där egendom har tagits i förvar. Förhandling ska då hållas senast inom fyra dagar efter det att framställan kom in till rätten (26 kap. 4 § andra stycket RB). Hålls huvudförhandling i målet inom en vecka behöver någon särskild kvarstadsförhandling inte hållas. I brådsakande fall kan rätten, som tidigare sagts, fatta ett interimistiskt beslut om kvarstad.

¹⁰ Prop. 2007/08:68 s. 82–83.

¹¹ Jfr tex Svea hovrätts dom den 17 oktober 2019 i mål B 7875-19.

¹² Jfr Svea hovrätts dom den 17 oktober 2019 i mål B 7875-19 där hovrätten anförde att de inte hittat något stöd i lag eller praxis för att tillämpa bestämmelserna om kvarstad i brottmål i anledning av skadeståndstalan mot juridisk person. Dock kan målsäganden själv begära kvarstad enligt 15 kap. RB.

¹³ Jfr Rolf Holmquist Brotten i näringsverksamhet, Juno version 4, s. 371.

4 Interimistisk kvarstad

Om egendomen inte kan tas i förvar och det är fara i dröjsmål finns möjligheten att framställa ett yrkande till tingsrätten om ett interimistiskt kvarstadsbeslut. Ett sådant beslut måste verkställas av Kronofogden på samma sätt som andra kvarstadsbeslut, vilket innebär en viss risk för att den misstänkte hinner skaffa undan egendom.

Exempel på när det kan vara lämpligare att framställa ett yrkande om interimistisk kvarstad i stället för förvar är när tillgångar finns spridda på flera platser och samordning behöver ske mellan flera polisområden eller Kronofogden, när den egendom som kan tas i förvar är svår att ta om hand på grund av omfattning eller storlek och när egendomen är svår att värdera eller riskerar att snabbt förlora i värde.

Åklagaren måste kunna redovisa de omständigheter som utgör risken för att den misstänkte försöker sabotera eller omöjliggöra en kommande verkställighet. Generellt kan sägas att det snarare bör vara regel än undantag att åklagaren vid en framställan om kvarstad, om egendom inte tagits i förvar, även yrkar att tingsrätten beviljar åtgärden omedelbart utan föregående förhandling. Skälet för detta är naturligtvis risken för att den misstänkte i annat fall undanskaffar egendom. Redan den omständigheten att den misstänkte kan undanskaffa en del av egendomen i fråga utgör skäl för att framställa ett yrkande om interimistisk kvarstad. Åklagaren kan yrka att beslutet inte ska delges den misstänkte innan förrättning för verkställighet äger rum enligt 26 § andra stycket förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol. Möjlighet kan även finnas för åklagaren att vid framställan om interimistisk kvarstad begära att den misstänktes identitetsuppgifter ska sekretessbeläggas i beslutet.¹⁴

Exempel på konkreta omständigheter som visar på fara i dröjsmål och som kan lyftas fram i samband med ett yrkande om interimistisk kvarstad är bl.a.

- att det går att visa att tidigare insättningar på konton snabbt har skingrats till andra konton eller utomlands,
- att den misstänkta är på väg att lämna landet,
- att brottsligheten är planerad och att det finns en plan för hur brottsvinsterna ska hanteras,
- eller andra omständigheter som tyder på att det är fara i dröjsmål.

¹⁴ Se OSL 43 kap. 8 § och 8 a § OSL jfr med prop. 2015/16:144 s. 40.

5 Åklagarens handläggning av ärenden om kvarstad

5.1 Planering

När en större fordran som grundas på en förestående talan om förverkande, företagsbot eller skadestånd föreligger eller kan förväntas bör kvarstad alltid övervägas om:

- det skäligen kan befaras att den misstänkte inte kommer att betala fordran och att detta inte enbart beror på bristande betalningsförmåga,
- det sannolikt finns tillgångar som kan beläggas med kvarstad och
- det inte finns några mindre ingripande åtgärder att tillgå, som på motsvarande sätt tar till vara målsägandens rätt eller det allmännas intresse.

Om det finns förutsättningar för en framställan om kvarstad bör åklagaren i ett så tidigt skede som möjligt kontakta såväl domstolen som Kronofogden för att informera, planlägga och klara ut bl.a. praktiska detaljer kring ett kommande beslut om kvarstad.

Syftet med kontakterna är att möjliggöra en så snabb och effektiv handläggning som möjligt. Detta är inte minst viktigt om framställan avser ett interimistiskt kvarstadsbeslut och kommunikation med den misstänkte därför inte ska ske före beslutet. Vikten och nödvändigheten av att åklagaren i god tid etablerar kontakter med domstol och Kronofogden kan inte nog poängteras.

5.2 Framställan om kvarstad

Det är nödvändigt att inhämta alla uppgifter och upplysningar som är relevanta för att bedöma om det finns förutsättningar att driva en kvarstadsprocess. I framställan ska anges vilken eller vilka fordringar som kvarstaden ska säkra samt hur dessa uppkommit och beräknats. Om fordringsanspråket har sin grund i förverkande av utbyte av brott eller brottslig verksamhet är det t.ex. viktigt att beloppet specificeras och att grunderna för hur beloppet har beräknats framgår. Kvarstad ska yrkas på hela det belopp som fordran avser och inte bara på det belopp som har säkrats genom eventuellt förvar. Är skadeståndsfordran på 500 000 kr ska åklagaren yrka kvarstad med 500 000 kr även om egendomen som säkrats genom förvar endast är värd 50 000 kr. Mall för framställan av kvarstad finns i Cåbra under framställningar.

De omständigheter som konstituerar risken för att den betalningsskyldige försöker undandra sig att betala fordran ska särskilt anges. Högsta domstolen har i ett beslut (kvarstad i tvistemål) uttalat sig om vad som krävs för att en sabotagerisk ska anses föreligga.¹⁵ Även om det många gånger kan vara berättigat att tillmäta en abstrakt fara för undandragande betydelse vid riskbedömningen och en särskilt påtaglig sådan fara i vissa fall kan vara tillräckligt bör det, enligt Högsta domstolen, i allmänhet krävas att den befarade sabotagehandlingen åtminstone till någon del konkretiseras för att kvarstad ska komma ifråga.

Det bör vara lättare att visa att en konkret fara för ett undandragande föreligger i brottmål, redan med hänsyn till den föreliggande brottsligheten. Även omständigheter såsom att den misstänkte tidigare är dömd för brottslighet som är relevant, saknar inkomst eller vilja/förmåga att betala skadeståndskravet eller har stora skulder sedan tidigare kan beaktas.

Om egendom har tagits i förvar ska detta anges i framställan och protokollet över förvaret ska bifogas. Av 26 kap. 4 § sista stycket RB framgår att om rätten beslutar om kvarstad ska den egendom som omhändertagits vara kvar i myndighetens vård till dess beslutet har verkställts, om inte rätten beslutar annat. Något yrkande för tiden fram till dess att kvarstadsbeslutet kan verkställas ska därför inte vara nödvändigt.

Skulle talan om kvarstad inte bifallas ska den egendom som tagits i förvar återställas. Enligt JO bör domstolen erinra om att rättens beslut innebär att egendomen inte längre ska vara tagen i förvar.¹⁶

Det kan inte nog understrykas att åklagaren måste hålla sig informerad om den fordran som ligger till grund för ett beslut om kvarstad under hela den tid som kvarstaden består. Detta är av särskilt stor betydelse om nya omständigheter framkommer som innebär att den beslutade kvarstaden behöver ändras i något avseende, t.ex. när det gäller fordringens storlek. Om åklagaren kommer fram till att det inte längre finns grund för åtgärden anses han eller hon vara skyldig att begära att kvarstaden upphävs.¹⁷ Notera att åklagaren inte själv kan häva kvarstaden utan måste begära att domstolen upphäver den, jfr 26 kap. 6 § RB.

¹⁵ NJA 2007 s. 690.

¹⁶ Se JO 2011/12 s. 67 och Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 28.13

¹⁷ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.18

6 Verkställighet av kvarstad

6.1 Begäran om verkställighet av kvarstad

Åklagaren eller målsäganden måste begära verkställighet av ett beslut om kvarstad. Verkställighet begärs hos Kronofogden. Åklagare är inte behörig att begära verkställighet för målsägandens räkning.

För ytterligare information, se Kronofogdens handböcker om specialverkställighet, Utmätning, särskilt avsnitt 14 samt Internationell verkställighet. Handböcker finns på Kronofogdens hemsida, se www.kronofogden.se.

Om rätten bifaller åklagarens yrkande och meddelar beslut om kvarstad ska åklagaren begära verkställighet av beslutet hos Kronofogden, om kvarstadsbeslutet syftar till att säkerställa en framtida verkställighet av ett beslut om förverkande eller företagsbot. Mall för framställan av verkställighet finns i Wåns.

Avser beslutet om kvarstad skadestånd ska målsägande själv begära verkställighet hos Kronofogden, även om yrkandet om kvarstad tidigare framställts genom åklagare. Åklagaren bör underrätta målsäganden om detta förhållande men har inte behörighet att begära verkställighet för målsägandens räkning.¹⁸ Åklagaren bör även bistå målsäganden med kopior av beslut om förvar och andra uppgifter som behövs för målsägandens begäran. Åklagaren bör i tvångsmedelsrutinen i Cåbra dokumentera att målsäganden informerats om kvarstaden.

För mer information om ansökan om verkställighet se Kronofogdens hemsida, www.kronofogden.se.

6.2 Åtgärder för att underlätta verkställighet

Om det under förundersökning framkommit uppgifter om andra tillgångar än de som tagits i förvar och uppgifterna kan vara av betydelse för Kronofogden verkställighet bör dessa uppgifter kunna vidarebefordras till Kronofogden i samband med begäran om verkställighet.

Lämnande av uppgifter till Kronofogden i dessa situationer ska prövas enligt den s.k. generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL. Vid denna prövning kan inte bortses från att huvudsyftet med kvarstad i brottmål är att säkerställa den

¹⁸ Se bl.a. prop. 1980/81:84 s. 243, JO 1993/94 s. 38 samt RH 1987:20.

betalningsförpliktelse som den misstänkte kan komma att åläggas på grund av brott och att kvarstaden måste kunna verkställas för att uppfylla det syftet.

För att verkställigheten ska kunna planeras bör kontakt tas med Kronofogden och det bör ske så tidigt som möjligt och helst redan någon dag innan framställan om kvarstad lämnas till rätten. Som tidigare framgått ska åklagaren informera Kronofogden om egendom har tagits i förvar. Sedan beslutet om kvarstad överlämnats för verkställighet är det Kronofogden som svarar för att statens intressen som borgenär tas till vara under handläggningen hos Kronofogden.

6.3 Ett beslut om kvarstad får genast verkställas

Genom att beslut om kvarstad får verkställas genast enligt 30 kap. 12 § första stycket 3 RB, behöver Kronofogden inte avvakta att tiden för överklagande har gått ut. Även om den misstänkte har överklagat beslutet kan det verkställas. Kronofogden ska verkställa kvarstadsbeslutet skyndsamt. Enligt Kronofogdens praxis innebär det att verkställigheten ska påbörjas samma dag eller senast dagen efter det att Kronofogden har fått begäran om verkställighet, om inte speciella skäl gör att verkställigheten måste senareläggas. En god och tidig kontakt med Kronofogden i den egna regionen underlättar den kommande verkställigheten.

Det följer indirekt av 16 kap. 11 § UB att gäldenären inte behöver underrättas om förestående verkställighet av kvarstad, underrättelse sker däremot i efterhand enligt 15 kap. 3 § utsökningsförordningen (UF).

6.4 Egendom som kan beläggas med kvarstad

All egendom, lös som fast, kan bli föremål för kvarstad om den är utmättningsbar, dvs. om den tillhör eller kan anses tillhöra gäldenären. Flera undantag från utmätning och därmed kvarstad finns dock i 5 kap. UB. Det gäller undantag med hänsyn till gäldenärens beneficium, egendomens beskaffenhet eller föreskrifter t.ex. vid arv och gåva.

Ett föremål ska anses vara i gäldenärens besittning, i fall omständigheterna tyder på att gäldenären är behörig att såsom ägare förfoga över föremålet eller – annorlunda uttryckt – om gäldenären rent faktiskt kan förfoga över föremålet och detta befinner sig i sådant läge i förhållande till gäldenären som är naturligt för en ägare att förvara egendom av aktuellt slag.¹⁹

¹⁹ Torkel Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning, s. 94.

Lös egendom får enligt 4 kap. 17–19 §§ UB utmätas:

- om det framgår, är utrett, att egendomen tillhör gäldenären eller
- om gäldenären har egendomen i sin besittning, och det inte framgår att egendomen tillhör annan, dvs. tredje man eller
- om gäldenären har egendom i gemensam besittning med make/sambo och det inte görs sannolikt att de är samägare till egendomen eller det inte framgår att egendomen tillhör make/sambo eller annan eller
- om gäldenären har egendom i gemensam besittning med annan än make/sambo och det framgår att egendom eller andel av denna tillhör gäldenären

Fast egendom får enligt 4 kap. 24–25 §§ UB utmätas:

- om det framgår, är utrett, att egendomen tillhör gäldenären eller
- om gäldenären har lagfart på egendomen och det inte framgår att egendomen tillhör annan eller
- om gäldenären gjort en villkorad överlåtelse av fast egendom och villkoret inte är uppfyllt eller
- om gäldenären gjort ett villkorat förvärv av fast egendom och villkoret inte är uppfyllt

Kronofogden har en lagstadgad undersökningsplikt vad gäller kvarstads-gäldenärens egendom. Utredningen ska genomföras skyndsamt, dvs. med förtur.

6.5 Verkställighet av kvarstadsbeslut när förvar finns

Kronofogden väljer själv vilken egendom som ska kvarstadsbeläggas. Kronofogden kan därför välja att kvarstadsbelägga annan egendom än den som tagits i förvar. I sådana fall måste den omhändertagna egendomen återställas. Någon reglering av hur återställandet ska gå till finns inte.²⁰ Enligt vår uppfattning är det främst en uppgift för den förvarande myndigheten att se till att egendomen återställs. Om Kronofogden kontaktar åklagaren och meddelar att annan egendom än den som tidigare tagits i förvar har kvarstadsbelagts är det emellertid lämpligt att åklagaren kontaktar den förvarande myndigheten för att säkerställa att egendomen återlämnas. Åklagaren bör i dessa fall dokumentera sina åtgärder.

²⁰ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29:13

6.6 Värdesäkring av egendom

Kronofogden upprättar protokoll över den egendom som har säkrats. Kopior av protokoll skickas till sökande. Om egendomen är sådan att den snabbt minskar i värde eller kräver kostsam vård får Kronofogden enligt 16 kap. 14 § UB sälja den på begäran av part. De pengar som flyter in ska sättas in på ett räntebärande konto.

6.7 Beneficium för fysisk person

När verkställighet avser en fysisk person ska Kronofogden ta hänsyn till gäldenärens rätt till beneficium (se 5 kap. 1–2 §§ UB). Från kvarstad ska egendom som behövs för gäldenärens behov av att klara sin försörjning undantas. Vid bedömningen av vad som ska undantas ska hänsyn också tas till de behov som dennes familj har. Åklagaren ska inte ta hänsyn till eventuellt beneficium genom att yrka kvarstad på ett lägre belopp än vad som är möjligt, utan det åligger Kronofogden att ta hänsyn till beneficiereglerna vid verkställigheten. Angående beneficium vid beslut om förvar, se avsnitt 4.2.3.

6.8 Efter domstolens slutliga prövning

En dom i vilken ett skadestånd har dömts ut är omedelbart verkställbar.²¹ En målsägande som har beviljats kvarstad ska alltid själv ansöka om verkställighet. Åklagaren anses dock vara skyldig att underrätta målsäganden om beslutet om kvarstad.²²

Till skillnad från skadestånd får utmätning gällande värdeförverkande och företagsbot enligt 3 kap. 23 § andra stycket UB endast ske efter det att domen vunnit laga kraft. Åklagaren bör därför, vid värdeförverkande och företagsbot, yrka att rätten beslutar att kvarstaden ska bestå viss tid efter det att domen i övrigt vunnit laga kraft.²³

Åklagaren bör lämpligen yrka att kvarstaden ska bestå till dess verkställighet sker, dock längst två månader efter laga kraft. För att få bifall till yrkandet bör rätten underrättas om att statens fordran blir restförd hos Kronofogden som ett allmänt mål först när begäran om indrivning överförs från domstolen till Kronofogden via Polismyndigheten.²⁴ Innan en sådan begäran inkommit kan Kronofogden inte påbörja den egentliga verkställigheten. Om kvarstaden upphör innan begäran om indrivning inkommit till Kronofogden kan

²¹ 3 kap. 4 och 6 §§ UB.

²² Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.13.

²³ Jfr 26 kap. 6 andra stycket RB, JO 2003/04 s. 96, NJA 2002 s. 673 samt Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.18.

²⁴ Jfr 2 kap. 30 § UB, 25 § förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. samt JO 2003/04 s. 96.

den misstänkte vända sig till Kronofogden för att återfå sin egendom, eftersom Kronofogden i en sådan situation inte längre har någon verkställighet som ger dem rätt behålla egendomen. Enligt 4 § indrivningsförordningen (1993:1229) ska indrivningen begäras senast två månader efter det att fordringen skulle ha betalats.

6.9 Utmätning

När utmätning sker för en kvarstadsfordran värderas säkrad lös och fast egendom i förekommande fall om detta inte skett tidigare. Egendomen anmäls till försäljning och efter den exekutiva försäljningen fördelas och redovisas influtna medel. Om någon del av skulden kvarstår efter utmätning och försäljning sker ytterligare tillgångsutredning. Om gäldenären i övrigt saknar kända utmätningsbara tillgångar avslutas tillgångsutredningen och en utredningsrapport upprättas. Beslut fattas därefter om lämplig indrivningsåtgärd eller om avbrytande av indrivningen.

6.10 Förrättningskostnader

Staten är enligt 17 kap. 13 § UB såsom sökande i allmänna mål befriad från att ansvara för förrättningskostnader. Om kvarstad inte åtföljs av en dom om betalningsskyldighet kommer uppkomna kostnader i målet att slutligen stanna på staten.

Sökande i mål om skadestånd på grund av brott är befriad från förrättningskostnader enligt 15 § förordningen (1992:1094) om avgifter vid Kronofogden.

Bilaga 1 – Checklista förvar och kvarstad

Säkran­de inför bl.a. värdeförverkande vid utbyte av brott, utvidgat förverkande och företagsbot

De betalningsförpliktelser till staten som kan säkras genom förvar och kvarstad är:

- Värdeförverkande vid utbyte av ett brott
- Värdeförverkande vid utvidgat förverkande
- Värdeförverkande av ekonomisk fördel av brott
- Företagsbot
- Böter
- Annan ersättning till det allmänna

Allmänna förutsättningar – inledande prövning

Inledande prövning

- Är det troligt att det i samband med åtalet kommer att framställas något yrkande som medför betalningsförpliktelse för den misstänkte?
- Hur stor kommer betalningsförpliktelsen att bli?
- Kan det befaras att den misstänkte kommer att undandra sig betalning?
- Har den förenklade finansiella utredningen visat att det finns tillgångar att säkra?

För att beslut om förvar och kvarstad ska kunna meddelas uppställs i lagtexten följande krav:

- Beslutet riktar sig mot någon som är *skäligen misstänkt* för brott
- Det *kan antas* att den misstänkte kommer att ådömas *betalningsskyldighet* på grund av brottet, dvs. att det är troligt att det i samband med åtalet kommer att framställas yrkande om exempelvis förverkande av värdet av utbytet av ett brott.
- Det *kan skäligen befaras* att den misstänkte genom att avvika, genom att undanskaffa egendom eller på annat sätt *undandrar sig betalningsskyldigheten*.

Förvar och kvarstad för säkrande av förverkande och företagsbot kan riktas även mot juridisk person.

Vad kan tas i förvar

All form av egendom kan tas i förvar, såväl fast- som lös egendom. Exempel på egendom som kan tas i förvar:

- Kontanter i svensk eller utländsk valuta
- Banktillgodohavanden och medel på plusgirokonton
- Fondandelar och aktier
- Föremål i guld eller andra ädla metaller, ädelstenar m.m.
- Bilar och båtar
- Värdehandlingar i form av skuldebrev, obligationer och postväxlar
- Rättigheter, t.ex. bostadsrätt
- Fast egendom och tomträtt

Innan egendom tas i förvar måste följande frågor besvaras

- *Tillhör eller anses egendomen tillhöra den som är skäligen misstänkt?*

Den prövning som ska göras är om egendomen kan utmätas från den misstänkte. Det är reglerna om utmätning i utsköningsbalken (4 kap. 17–19 §§ och 24 §) som styr vilken egendom Kronofogden kan använda för att verkställa en kvarstad och således indirekt vilken egendom som kan/bör tas i förvar.

- *Har egendomen ett exekutionsrättsligt värde?*

När det som ska tas i förvar inte är pengar, banktillgodohavanden eller liknande egendom måste egendomen ha ett sådant värde/övervärde att det uppstår ett överskott när Kronofogden säljer egendomen (efter avdrag för kostnader och eventuella creditskulder). Exempel på egendom som sällan leder till något överskott är begagnad elektronik såsom datorer och TV-skärmar samt bilar som är belastade med creditskulder.

- *Kan egendomen tas i förvar med hänsyn till reglerna om beneficium?*

När kontanta medel eller banktillgodohavanden ska tas i förvar måste åklagaren beakta att den misstänkte kan vara i behov av pengarna för sitt underhåll (se 5 kap. 1–2 §§ UB). Om medlen omfattas av den misstänktes beneficium ska de inte tas i förvar. Med hänsyn därtill bör belopp understigande 10 000 kr normalt inte tas i förvar.

Kontakta Kronofogden

Om det är tveksamt om viss egendom kan utmätas från den misstänkte eller om egendomen har ett exekutivt värde bör Kronofogden alltid kontaktas. Det är knappast meningsfullt att ta egendom i förvar som Kronofogden inte kan använda vid sin verkställighet.

I första hand bör teamen för specialverkställighet kontaktas, kontaktuppgifter se Brottsutbyte på Rånet och Ekonätet

Beslut om förvar

Beslut om förvar fattas av åklagare som ett tvångsmedel i Cåbra. Vid fara i dröjsmål får polisman fatta beslut om att ta lös egendom i förvar. Om så sker ska det anmälas till åklagare som omedelbart har att pröva om förvaret ska bestå. Den misstänkte ska enligt 26:3b RB utan dröjsmål underrättas om försvarsbeslutet.

Förvar av egendom som redan finns i beslag

Ett vanligt förekommande beslut är att omvandla ett beslag till förvar. Det kan exempelvis vara fallet när pengar eller dyrbar egendom som tagits i beslag inte ska återställas till en målsägande och inte heller ska förverkas genom ett sakförverkande. När grunderna för beslag upphör och det kan förväntas att den misstänkte kommer att åläggas en betalningsförpliktelse bör åklagaren, istället för att lämna tillbaka egendomen, pröva om egendomen ska användas för att säkra den kommande betalningsförpliktelsen.

Förvar vid husrannsakan och kroppsvisitation

Det är inte alltid möjligt att initialt säkra tillgångar genom beslag, exempelvis när den egendom som påträffas varken är av betydelse för utredning av brott eller är avhänt någon genom brott. Ska egendomen inte heller sakförverkas såsom utbyte av brott eller brottslig verksamhet kan egendomen istället tas direkt i förvar för att säkra kommande betalningsskyldighet. Frågan om att ta lös egendom i förvar torde vanligtvis uppkomma i samband med att dyrare egendom påträffas vid husrannsakan och kroppsvisitation.

För att möjliggöra ett beslut om förvar i dessa situationer är det många gånger nödvändigt att polis/åklagare innan åtgärden har gjort en preliminär bedömning av kommande betalningsförpliktelser och kontrollerat den misstänktes ekonomi för att ha en uppfattning om behovet av ett förvar.

Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen och åklagaren behöver i dessa fall inte vidta några övriga åtgärder. Det ankommer på polisen att upprätta ett förvarsprotokoll över verkställigheten.

Förvar på bankkonton m.m. och förbudsmeddelande

Ett annat vanligt beslut om förvar är förvar av pengar på ett bankkonto, men det kan även avse andra former av konton. I dessa fall ska en särskild form av beslut om förvar användas "förvar med förbudsmeddelande". Även beträffande förvar av andra fordringar, exempelvis krav på återbetalning av lån, betalning av köpeskilling eller fakturor, ska denna särskilda form av förvarsbeslut användas.

I dessa fall kan inte egendomen tas om hand av polisen, utan kommer att vara kvar hos banken, fondbolaget eller motsvarande. För att medlen inte ska betalas ut till den misstänkte eller annan måste den som har att betala förbjudas att göra det, eller som det anges i 26 kap. 3 § RB "gäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin fordran eller annan rättighet till annan än Kronofogdemyndigheten".

Åtgärder i samband med beslutet

- I detta fall måste beslutet verkställas genom att beslutet överlämnas till gäldenären eller annan förpliktad, i exemplet banken.
- Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen. Lämna direktiv till polisen att verkställa beslutet och upprätta protokoll över verkställigheten.
- Åklagaren ska enligt 32 § förundersökningskungörelsen genast skicka en underrättelse om beslutet till Kronofogden. Lämpligen skickas en kopia av beslutet.

Förvar av fast egendom, tomträtt och bostadsrätt

Som tidigare angivits är det möjligt att ta all form av egendom i förvar, även fast egendom, tomträtt och bostadsrätt. I dessa fall fattas ett vanligt beslut om förvar. Förvar med förbudsmeddelande ska alltså inte användas i dessa fall, men Lantmäteriet (inskrivningsmyndigheten) ska underrättas om beslutet. Beträffande bostadsrätter ska istället bostadsrättsföreningen underrättas om beslutet.

Åtgärder i samband med beslutet

- Åklagaren ska enligt 31 § förundersökningskungörelsen genast underrätta inskrivningsmyndigheten (Lantmäteriet) om ett beslut att ta fast egendom eller tomträtt i förvar. Av underrättelsen ska framgå den fordran för vilken förvar har beslutats. Lämpligen skickas en kopia av förvarsbeslutet. Beträffande bostadsrätter ska istället bostadsrättsföreningen underrättas om beslutet
- Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen. Uppdra till polisen att upprätta protokoll efter kontroll att inskrivningsmyndigheten fått beslutet eller bostadsrättsföreningen underrättats

Utredningsåtgärder mellan förvar och kvarstad

Underlag för kommande betalningsförpliktelse

Om det inte redan har klarlagts hur stor betalningsförpliktelsen kommer att bli måste detta klarläggas före framställan om kvarstad. Det är inte alltid möjligt att tidigt i en förundersökning veta exakt hur åtalet kommer att se ut och vad som kan styrkas i fråga om exempelvis utbyte av brott, men det är nödvändigt att det finns ett underlag för ett antagande om hur stort det kommer att bli.

Består exempelvis brottsmisstanken i narkotikabrott måste det finnas något underlag om hur mycket narkotika som sannolikt har överlåtits och uppgift om försäljningspris eller gatupriset på aktuell narkotika. Utifrån sådana uppgifter kan ett antagande göras om utbytet av brottet.

Förenklad modell narkotikabrott

Mängd x pris per mängdenhet med avdrag för anskaffningskostnader =
vinst av brottet = värde som kan förverkas

På motsvarande sätt måste en beräkning ske beträffande utbyte av andra brott.

Vid utvidgat förverkande är huvudregeln att egendom som kan tas i beslag sakförverkas. Det är endast egendom som inte kan tas i beslag som värdeförverkas. Åklagaren måste vid utvidgat förverkande skaffa sig en översiktlig bild av den misstänktes ekonomi. Detta för att kunna bedöma huruvida det är sannolikt att den egendom eller det värde som ska ligga till grund för yrkandet om kvarstad härrör från utbyte av brottslig verksamhet. Ett sätt att skaffa sig en sådan bild är att genomföra en förenklad finansiell utredning.

Vid utvidgat förverkande är det, till skillnad från andra fall av värdeförverkande, värdet på egendom som förverkas. Det är därför nödvändigt att värdera egendomen för att veta vilket belopp som motsvarar egendomens värde och som ska beläggas med kvarstad och senare yrkas förverkat.

Underlag för risk för undandragande

Många gånger är brottet i sig sådant att det kan befaras att den misstänkte kommer att undandra sig kommande betalningsförpliktelser, exempelvis vid bedrägeri och förskingring. Om det är möjligt bör dock åklagaren alltid ha någon form av underlag för sitt påstående om risk för undandragande.

Ett sätt att visa denna risk kan vara att åberopa uppgifter om restförda skulder hos Kronofogden och betalningsanmärkningar. Om man påträffar pengar eller dyrbar egendom hos någon som har skulder hos Kronofogden

framstår det som ganska uppenbart att misstänkt inte prioriterar att betala sina skulder. Det är då inte heller särskilt sannolikt att den egendomen som tagits i förvar eller annan egendom kommer att användas för att betala ytterligare skulder i form av förverkande m.m.

Framställan om kvarstad

När egendom tagits i förvar ska en framställan om kvarstad ske till rätten så snart som möjligt och senast fem dagar efter beslutet. Lag (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid tillämpas på fristen. Det innebär att skulle tiden för att begära kvarstad infinna sig på en lördag, söndag eller annan helgdag förlängs tiden till nästa vardag. Skulle femdagarsfristen infinna sig på en lördag kan alltså framställan om kvarstad göras på måndagen. I Cåbra under rubriken framställningar finns en mall för framställan om kvarstad.

Mallen är anpassad för kvarstad vid skadeståndsfördran. Vid framställningar om kvarstad för andra betalningsförpliktelser rekommenderas att mallen modifieras utifrån vilken form av betalningsförpliktelse kvarstaden avser.

Tänk på!

- Kvarstad ska begäras på det belopp som du tror att den misstänkte kommer att förpliktas att betala i domen, inte på det som tagits i förvar.
- Beslutet om förvar, när sådant finns, ska bifogas framställan om kvarstad.
- Åklagaren bör redan någon dag innan framställan om kvarstad kontakta Kronofogden och informera om eventuell kvarstad.

Kvarstadsförhandling

Rätten ska hålla kvarstadsförhandling så snart som möjligt efter det att fråga om kvarstad väcks, t.ex. genom att åklagaren inkommer med en framställan om kvarstad till rätten. Det finns ingen absolut frist för när en förhandling ska hållas, utom i de fall egendom har tagits i förvar. Förhandling ska då hållas senast inom fyra dagar efter det att framställan kom in till rätten (26 kap. 4 § andra stycket RB). Hålls huvudförhandling i målet inom en vecka behöver någon särskild kvarstadsförhandling inte hållas. I brådskande fall kan rätten fatta ett interimistiskt beslut om kvarstad.

Vid kvarstadsförhandlingen ska åklagaren redogöra för:

- Brottsmisstanken
- Varför det kan antas att den misstänkte kommer att ådömas en betalningsförpliktelse och hur den har beräknats eller uppskattats
- De omständigheter som konstituerar risken för att den betalningsskyldige försöker undandra sig att betala den kommande fordran
- När åtal kan förväntas

Åtgärder efter domstolens beslut om kvarstad

Åklagaren ska, vid betalningsförpliktelser till staten, alltid begära att Kronofogdemyndigheten verkställer beslutet. Domstolen expedierar inte sitt beslut om kvarstad till Kronofogden.

Begäran om verkställighet görs enklast genom att domstolens beslut tillsammans med en skriftlig begäran (finns som mall i Wåns) mailas till Kronofogden.

Tänk på!

- Åklagaren ska begära verkställighet av kvarstaden. Om kvarstaden föregåtts av ett beslut om förvar, ska beslutet bifogas begäran.
- Om det är möjligt med hänsyn till förundersökningssekretessen bör åklagaren, i samband med begäran om verkställighet, lämna information om den misstänktes tillgångar till Kronofogden om det behövs för deras verkställighet.
- Om kvarstaden avser ett större belopp och det inte finns egendom som motsvarar beloppet i förvar, bör Kronofogden underrättas om åklagarens kommande begäran om verkställighet.

Förändrade förutsättningar för kvarstad

Förutsättningarna för en kvarstad kan förändras efter det att domstolen meddelat sitt beslut, exempelvis om beloppet som ska säkras förändras eller om det visar sig att det inte kommer att gå att bevisa den misstänkte har haft ett utbyte av sitt brott. Finns det inte längre skäl för den beviljade kvarstaden ska den justeras eller upphävas omedelbart.

Åklagaren förfogar inte över ett beslut om kvarstad. Om kvarstaden ska justeras eller upphävas måste därför åklagaren kontakta domstolen.

Om domstolen upphäver ett meddelat beslut om kvarstad, underrättar domstolen Kronofogdemyndigheten om beslutet.

Kvarstad vid åtal och huvudförhandling

Åklagaren bör redan i stämningsansökan ange att kvarstaden ska bestå till dess verkställighet sker, dock längst två månader efter laga kraft.

En betalningsförpliktelse till staten är verkställbar först efter det att den vunnit laga kraft. För att en kvarstad ska vara meningsfull måste den i dessa situationer bestå en viss tid efter det att domen har vunnit laga kraft.

Polismyndigheten ansvarar för att betalning sker till staten. Från det att den dömda skulle ha betalat har Polismyndigheten enligt 4 § indrivningsförord-

ning (1993:1229) två månader på sig att lämna över ärendet för indrivning till Kronofogden.

Tänk på!

Även i de fall kvarstad begärs först i samband med åtalet måste domstolens beslut om kvarstad begäras verkställt hos Kronofogden.

Bilaga 2 – Checklista förvar och kvarstad

Säkran­de av skadestånd

I denna bilaga behandlas handläggningen av förvar och kvarstad för att säkra kommande betalning av skadestånd till målsäganden. Handläggningen av förvar och kvarstad för att säkra ett kommande skadestånd är i många avseenden densamma som vid säkrande av betalningsförpliktelser till staten, men det finns vissa skillnader.

Allmänna förutsättningar – inledande prövning

Inledande prövning

- Har målsäganden anmält ett anspråk?
- Hur stort är anspråket?
- Kan det befaras att den misstänkte kommer att undandra sig betalning?
- Vill målsäganden ha en kvarstad?
- Har den förenklade finansiella utredningen visat att det finns tillgångar att säkra?

Förvar och kvarstad för att säkra målsägandens anspråk får endast användas om målsäganden anmält sitt anspråk till åklagaren eller förundersökningsledaren.

Innan åklagaren tar egendom i förvar eller går vidare med en framställan om kvarstad ska åklagaren kontrollera att målsäganden har anmält ett anspråk, att målsäganden vill ha en kvarstad och att målsäganden är informerad om att denne själv måste begära verkställighet av kvarstaden. Om målsäganden inte vill ha någon kvarstad ska framställan om kvarstad för målsägandens räkning inte göras. Har egendom redan tagits i förvar ska beslutet om förvar hävas. Innan förvaret hävs bör åklagaren överväga om det finns skäl att säkra egendomen för betalningsförpliktelser till staten.

I bråds­kande fall kan egendom tas i förvar för att säkra en målsägandes anspråk, trots att det ännu inte anmälts. I dessa fall måste det snabbt klarläggas om målsäganden gör en anmälan om anspråk och om målsäganden vill ha en kvarstad. Om så inte är fallet ska förvaret hävas.

För att beslut om förvar och kvarstad ska kunna meddelas uppställs i lagtexten följande krav:

- Beslutet riktar sig mot någon som är *skäligen misstänkt* för brott
- Det *kan antas* att den misstänkte kommer att ådömas *betalningsskyldighet* på grund av brottet, dvs. att det är troligt att det i samband med åtalet kommer att framställas yrkande om exempelvis skadestånd
- Det kan *skäligen befaras* att den misstänkte genom att avvika, genom att undanskaffa egendom eller på annat sätt *undandrar sig betalningsskyldigheten*.

Kvarstad för att säkra skadestånd kan inte riktas mot juridiska personer.

Vad kan tas i förvar?

All form av egendom kan tas i förvar, såväl fast som lös egendom. Exempel på egendom som kan tas i förvar kan vara följande:

- Kontanter i svensk eller utländsk valuta
- Banktillgodohavanden och medel på plusgirokonton
- Fondandelar och aktier
- Föremål i guld eller andra ädla metaller, ädelstenar m.m.
- Bilar och båtar
- Värdehandlingar i form av skuldebrev, obligationer, postväxlar och pantbrev
- Rättigheter, t.ex. bostadsrätt
- Fast egendom och tomträtt

Innan egendom tas i förvar måste följande frågor besvaras

- *Tillhör eller anses egendomen tillhöra den som är skäligen misstänkt?*

Den prövning som ska göras är om egendomen kan utmätas från den misstänkte. Det är reglerna om utmätning i utsökningsbalken (4 kap. 17–19 §§ och 24 §) som styr vilken egendom Kronofogden kan använda för att verkställa en kvarstad och således indirekt vilken egendom som kan/bör tas i förvar.

- *Har egendomen ett exekutionsrättsligt värde?*

När det som ska tas i förvar inte är pengar, banktillgodohavanden eller liknande egendom måste egendomen ha ett sådant värde/övervärde att det uppstår ett överskott när Kronofogden säljer egendomen (efter avdrag för kostnader och eventuella kreditkulder). Exempel på egendom som sällan leder till

något överskott är begagnad elektronik såsom datorer och TV-skärmar samt bilar som är belastade med kreditskulder.

- *Kan egendomen tas i förvar med hänsyn till reglerna om beneficium?*

När kontanta medel eller banktillgodohavanden ska tas i förvar måste åklagaren beakta att den misstänkte kan vara i behov av pengarna för sitt underhåll (se 5 kap. 1–2 §§ UB). Om medlen omfattas av den misstänktes beneficium ska de inte tas i förvar. Med hänsyn därtill bör belopp understigande 10 000 kr normalt inte tas i förvar.

Kontakta Kronofogden

Om det är tveksamt om viss egendom kan utmätas från den misstänkte eller om egendomen har ett exekutivt värde bör Kronofogden alltid kontaktas. Det är knappast meningsfullt att ta egendom i förvar som Kronofogden inte kan använda vid sin verkställighet. I första hand bör teamen för specialverkställighet kontaktas, kontaktuppgifter se Brottsutbyte på Rånet och Ekonätet

Beslut om förvar

Beslut om förvar fattas av åklagare som ett tvångsmedel i Cåbra. Vid fara i dröjsmål får polisman fatta beslut om att ta lös egendom i förvar. Om så sker ska det anmälas till åklagare som omedelbart har att pröva om förvaret ska bestå. Den misstänkte ska enligt 26:3b RB utan dröjsmål underrättas om förvarsbeslutet.

Förvar av egendom som redan finns i beslag

Ett vanligt förekommande beslut är att omvandla ett beslag till förvar. Det kan exempelvis vara fallet när pengar eller dyrbar egendom som tagits i beslag inte ska återställas till en målsägande och inte heller ska förverkas genom ett sakförverkande. När grunderna för beslag upphör och det kan förväntas att den misstänkte kommer att åläggas att betala skadestånd bör åklagaren, istället för att lämna tillbaka egendomen, pröva om egendomen ska användas för att säkra den kommande betalningsförpliktelsen.

Förvar vid husrannsakan och kroppsvisitation

Det är inte alltid möjligt att initialt säkra tillgångar genom beslag, exempelvis när den egendom som påträffas varken är av betydelse för utredning av brott eller är avhänt någon genom brott. Ska egendomen inte heller sakförverkas såsom utbyte av brott eller brottslig verksamhet kan egendomen istället tas direkt i förvar för att säkra kommande skadestånd. Frågan om att ta lös egendom i förvar torde vanligtvis uppkomma i samband med att dyrare egendom påträffas vid husrannsakan och kroppsvisitation.

För att möjliggöra ett beslut om förvar i dessa situationer är det många gånger nödvändigt att polis/åklagare innan åtgärden kontrollerat om målsäganden har ett anspråk och om den misstänktes ekonomi är sådan att det finns ett behov av förvar.

Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen och åklagaren behöver i dessa fall inte vidta några övriga åtgärder. Det ankommer på polisen att upprätta ett förvarsprotokoll över verkställigheten.

Förvar på bankkonton m.m. och förbudsmeddelande

Ett annat vanligt beslut om förvar är förvar av pengar på ett bankkonto, men det kan även avse andra former av konton. I dessa fall ska en särskild form av beslut om förvar användas "förvar med förbudsmeddelande". Även beträffande förvar av andra fordringar, exempelvis krav på återbetalning av lån, betalning av köpeskilling eller fakturor, ska denna särskilda form av förvarsbeslut användas.

I dessa fall kan inte egendomen tas om hand av polisen, utan kommer att vara kvar hos banken, fondbolaget eller motsvarande. För att medlen inte ska betalas ut till den misstänkte eller annan måste den som har att betala förbjudas att göra det, eller som det anges i 26 kap. 3 § RB "gäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin fordran eller annan rättighet till annan än Kronofogdemyndigheten".

Åtgärder i samband med beslutet

- I detta fall måste beslutet verkställas genom att beslutet överlämnas till gäldenären eller annan förpliktad, i exemplet banken.
- Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen. lämna direktiv till polisen att verkställa beslutet och upprätta protokoll över verkställigheten.
- Åklagaren ska enligt 32 § förundersökningskungörelsen genast skicka en underrättelse om beslutet till Kronofogden. Lämpligen skickas en kopia av beslutet.

Förvar av fast egendom, tomträtt och bostadsrätt

Som tidigare angivits är det möjligt att ta all form av egendom i förvar, även fast egendom, tomträtt och bostadsrätt. I dessa fall fattas ett vanligt beslut om förvar. Förvar med förbudsmeddelande ska alltså inte användas i dessa fall, men Lantmäteriet (inskrivningsmyndigheten) ska underrättas om beslutet. Beträffande bostadsrätter ska istället bostadsrättsföreningen underrättas om beslutet.

Åtgärder i samband med beslutet

- Åklagaren ska enligt 31 § förundersökningskungörelsen genast underrätta inskrivningsmyndigheten (Lantmäteriet) om ett beslut att ta fast egendom eller tomträtt i förvar. Av underrättelsen ska framgå den fordran för vilken förvar har beslutats. Lämpligen skickas en kopia av förvarsbeslutet. Beträffande bostadsrätter ska istället bostadsrättsföreningen underrättas om beslutet.
- Beslutet kommer att expedieras elektroniskt till polisen. Uppdra till polisen att upprätta protokoll efter kontroll att inskrivningsmyndigheten eller bostadsrättsföreningen fått beslutet.

Som nämnts tidigare kan i brådska fall egendom tas i förvar för att säkra en målsägandes anspråk, trots att det ännu inte anmälts. Om det inte redan har klarlagts om målsäganden har ett anspråk måste detta omedelbart kontrolleras.

Även i de fall målsäganden har anmält ett anspråk kan det finnas skäl att ge målsäganden möjlighet att närmare precisera sitt anspråk och komma in med eventuellt underlag när sådant finns. Det är inte alltid möjligt att tidigt i en förundersökning veta exakt hur mycket som kommer att yrkas i skadestånd, men det är nödvändigt att målsäganden anger i vart fall ett preliminärt anspråk.

Innan åklagaren går vidare med en framställan om kvarstad ska målsäganden eller målsägandebiträdet alltid kontaktas. Anledningen är att målsäganden själv måste vara aktiv och kontakta Kronofogden vid ett beslut om kvarstad. Är målsäganden inte intresserad av att agera för att säkra sitt anspråk på skadestånd saknas det skäl för åklagaren att gå vidare med en framställan om kvarstad. Har egendom redan tagits i förvar ska beslutet om förvar för målsägandens räkning hävas.

Underlag för risk för undandragande

Många gånger är brottet i sig sådant att det kan befaras att den misstänkte kommer att undandra sig kommande betalningsförpliktelser, exempelvis vid bedrägeri och förskingring. Om det är möjligt bör dock åklagaren alltid ha någon form av underlag för sitt påstående om risk för undandragande.

Ett sätt att visa denna risk kan vara att åberopa uppgifter om restförda skulder hos Kronofogden och betalningsanmärkningar. Om man påträffar pengar eller dyrbar egendom hos någon som har skulder hos Kronofogden framstår det som ganska uppenbart att misstänkt inte prioriterar att betala sina skulder. Det är då inte heller särskilt sannolikt att den egendomen som tagits i förvar eller annan egendom kommer att användas för att betala ytterligare skulder i form av skadestånd.

Framställan om kvarstad

När egendom tagits i förvar ska en framställan om kvarstad ske till rätten så snart som möjligt och senast fem dagar efter beslutet. Lag (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid tillämpas på fristen. Det innebär att skulle tiden för att begära kvarstad infinna sig på en lördag, söndag eller annan helgdag förlängs tiden till nästa vardag. Skulle femdagarsfristen infinna sig på en lördag kan alltså framställan om kvarstad göras på måndagen. I Cåbra finns under rubriken framställan en mall för framställan om kvarstad.

Tänk på!

- Kvarstad ska begäras på det skadeståndsbelopp som målsäganden anmält, inte på det som tagits i förvar.
- Beslutet om förvar, när sådant finns, ska bifogas framställan om kvarstad.
- Åklagaren bör redan vid framställan om kvarstad kontakta Kronofogden och informera om eventuell kvarstad.

Kvarstadsförhandling

Rätten ska hålla kvarstadsförhandling så snart som möjligt efter det att fråga om kvarstad väcks, t.ex. genom att åklagaren inkommer med en framställan om kvarstad till rätten. Det finns ingen absolut frist för när en förhandling ska hållas, utom i de fall egendom har tagits i förvar. Förhandling ska då hållas senast inom fyra dagar efter det att framställan kom in till rätten (26 kap. 4 § andra stycket RB). Hålls huvudförhandling i målet inom en vecka behöver någon särskild kvarstadsförhandling inte hållas. I brådslande fall kan rätten fatta ett interimistiskt beslut om kvarstad.

Vid kvarstadsförhandlingen ska åklagaren redogöra för följande:

- Brottsmisstanken
- Varför det kan antas att den misstänkte kommer att ådömas att betala skadestånd till målsäganden och storleken på målsägandens anspråk
- De omständigheter som konstituerar risken för att den betalningsskyldige försöker undandra sig att betala den kommande fordran
- När åtal kan förväntas

Åtgärder efter domstolens beslut om kvarstad

Domstolens beslut om kvarstad expedieras endast till parterna. Domstolen expedierar alltså inte sitt beslut om kvarstad till Kronofogden.

Åklagaren får inte begära verkställighet av beslutet hos Kronofogden. Det är målsäganden själv som ska begära verkställighet. Åklagaren anses dock skyl-

dig att informera målsäganden om beslutet och bör bistå målsäganden med kopior av beslut om förvar och andra uppgifter som behövs för målsägandens begäran.

När målsäganden begärt verkställighet påbörjar Kronofogden en tillgångs-utredning och säkrar så pass mycket av den misstänktes tillgångar att kvarstadsbeloppet kan bli täckt vid utmätning. Finns egendom i förvar tas den i normala fall först i anspråk.

På Kronofogdens hemsida finns det färdiga blanketter som målsäganden kan använda för att begära verkställighet av beslutet.

Tänk på!

- Det är målsäganden som ska begära verkställighet av kvarstaden.
- Informera målsäganden om att domstolens beslut om kvarstad och beslutet om förvar, när sådant finns, alltid ska bifogas begäran.
- Om det är möjligt med hänsyn till förundersökningssekretessen bör åklagaren lämna information om den misstänktes tillgångar till Kronofogden om det behövs för deras verkställighet.
- Om kvarstaden avser ett större belopp och det inte finns egendom som motsvarar beloppet i förvar, bör Kronofogden underrättas om målsägandens kommande begäran om verkställighet.

Förändrade förutsättningar för kvarstad

Förutsättningarna för en kvarstad kan förändras efter det att domstolen meddelat sitt beslut, exempelvis kan målsäganden återkalla sitt anspråk. Det kan vidare visa sig att det brott som skadeståndet grundar sig på inte kommer att kunna bevisas. Finns det inte längre skäl för kvarstad ska den upphävas omedelbart.

Åklagaren förfogar inte över ett beslut om kvarstad. Om kvarstaden ska justeras eller upphävas måste därför åklagaren kontakta domstolen.

Om domstolen upphäver ett meddelat beslut om kvarstad, underrättar domstolen Kronofogden om beslutet.

Kvarstad vid åtal och huvudförhandling

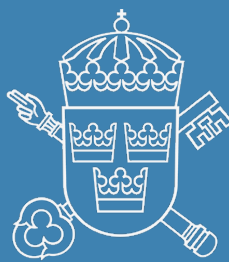
Om domstolen förpliktar den dömda att betala skadestånd är domen i denna del omedelbart verkställbar.

För att möjliggöra för målsäganden att begära verkställighet innan kvarstaden förfaller bör det i samband med åtalet yrkas att kvarstaden i vart fall består till dess domen vinner laga kraft.

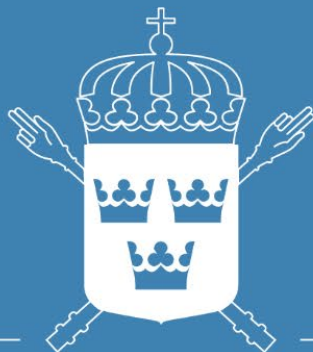
En målsägande som har beviljats kvarstad ska alltid själv ansöka om verkställighet. Åklagaren anses dock vara skyldig att underrätta målsäganden om beslutet om kvarstad. Kronofogden kan annars bli tvungen att lämna tillbaka det som tagits i kvarstad till den dömde.²⁵

Det är sällan meningsfullt att begära att domstolen förordnar om kvarstad först i samband med dom, dvs. att kvarstad begärs för första gången i samband med åtalet. Målsäganden kan i dessa fall direkt begära verkställighet av domen på skadestånd och det finns därför sällan behov av en kvarstad.

²⁵ Gunnel Lindberg a.a. avsnitt 29.13.



Ekobrottsmyndigheten
Swedish Economic Crime Authority



ÅKLAGARMYNDIGHETEN